

Rekomendacje

W świetle danych zgromadzonych w tym raporcie, a także długoletnich doświadczeń Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę podkreślenia wymaga konieczność podjęcia rzetelnej debaty publicznej wszystkich zainteresowanych środowisk, na podstawie której przygotowane zostaną odpowiednie akty prawne wdrażające skuteczne rozwiązania dotyczące ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Poniżej wskazane zostały obszary, które powinny stać się priorytetowym celem polityki społecznej w naszym kraju. Opisano tu ogólne kierunki działań, które wymagają sformułowania konkretnych międzyresortowych rozwiązań bazujących na pogłębionych analizach kwestii ochrony bezpieczeństwa dzieci.

Najważniejsze z nich to:

1. Wdrożenie i prowadzenie ciągłych działań w zakresie profilaktyki krzywdzenia dzieci, zarówno uniwersalnej, jak i selektywnej.

Przy opracowywaniu i realizowaniu działań profilaktycznych ważne jest, by:

- kierować je do wszystkich grup: **dzieci i młodzieży, rodziców/opiekunów oraz profesjonalistów i ogółu społeczeństwa**;
- wykorzystywać **istniejące zasoby instytucjonalne**, włączając intensywniej w działania profilaktyczne **sektory ochrony zdrowia i edukacji** jako te, których jednostki mają bezpośredni kontakt z dziećmi i ich rodzinami;
- realizować je **na każdym etapie życia dzieci i młodzieży**, począwszy od edukacji przedporodowej i wizyt patronażowych skierowanych do rodziców noworodków i niemowląt przez programy zwiększające umiejętności wychowawcze rodziców po edukację skierowaną do dzieci i młodzieży oraz ich rodziców na wszystkich stopniach opieki i nauczania;
- tworzyć **kompleksowe programy wzmacniania umiejętności społecznych dzieci i młodzieży**, promujące pozytywne wzorce i zachowania, jednocześnie uwzględniające przeciwdziałanie potencjalnym zagrożeniom, takim jak: wykorzystywanie seksualne i komercyjne dzieci, zagrożenia w internecie, przemoc rówieśnicza, przemoc w rodzinie i podejmowanie zachowań ryzykownych.

- szczególną uwagę poświęcić ochronie szeroko pojętego **zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży**, wzmacniać czynniki chroniące dobrostan psychiczny dziecka w rodzinie, instytucjach oświatowych i opiekuńczych oraz społeczności lokalnej;
- prowadzić systemowy monitoring **sytuacji i obszarów, które mogą stwarzać szczególne zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci**, m.in. cyberprzestrzeni, ośrodków opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych, ośrodków dla cudzoziemców, imprez masowych z udziałem dzieci i młodzieży i innych.
- prowadzić **kampanie społeczne** kierowane do ogółu społeczeństwa, poświęcone tematyce przemocy wobec dzieci – mechanizmom i symptomom przemocy oraz sposobom reagowania i zapobiegania.

2. Podejmowanie działań w zakresie systemowej i prawnokarnej ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

W tym zakresie ważne jest, by:

- wprowadzić w ramach struktur pomocy społecznej, wzorem innych krajów, które ustanowiły systemowe rozwiązania na rzecz ochrony dzieci, wyspecjalizowane **śłużby ochrony dzieci** odpowiedzialne za przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci i koordynację działań na rzecz ochrony dzieci;
- wprowadzić **prawny wymóg wdrożenia standardów ochrony dzieci** przed krzywdzeniem we wszystkich miejscach, w których przebywają dzieci, oraz instytucjach i organizacjach działających na rzecz dzieci. Standardy te powinny uwzględniać m.in. wprowadzenie w instytucji/organizacji polityki ochrony dzieci (w tym procedur interwencji), monitorowanie pracowników, szkolenie wszystkich pracowników w zakresie rozpoznawania objawów krzywdzenia dzieci i sposobów reagowania, prowadzenie działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i rodziców nt. przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci;
- dążyć do **poprawy współpracy interdyscyplinarnej** w zakresie identyfikacji i interwencji w sytuacjach przemocy wobec dzieci. Szczególnie istotne jest większe zaangażowanie sektora ochrony zdrowia;

- ciągle podnosić **kompetencje profesjonalistów** z różnych instytucji i organizacji, w tym w szczególności pracowników mających za zadanie przeciwdziałanie krzywdzeniu dzieci;
- uwzględnić we wszystkich aktach prawnych dotyczących dzieci ich **pełną podmiotowość i prawo do wysłuchania**;
- nadal rozwijać działania **wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dziecku**, m.in. poprzez wprowadzenie bezwzględного obowiązku przesłuchiwania małoletnich w wieku 15–18 lat pokrzywdzonych przestępstwami w warunkach z art. 185a kpk, wprowadzenie należytej reprezentacji pokrzywdzonego małoletniego w postępowaniu karnym, ustawowe uregulowanie funkcji biegłych sądowych, podnoszenie kwalifikacji sędziów, prokuratorów i biegłych sądowych uczestniczących w przesłuchaniach dzieci.

3. Rozwijanie oferty pomocowej dla dzieci krzywdzonych i ich rodzin.

W tym zakresie konieczne jest, by:

- tworzyć i rozwijać specjalistyczne **ośrodki** oparte na modelu współpracy między różnymi służbami, w których dziecko poszkodowane przestępstwem i jego opiekunowie mogliby otrzymać **kompleksowe wsparcie**: psychologiczne, prawne, medyczne i socjalne, pod jednym dachem¹;
- zwiększyć **dostęp do specjalistów** zarówno w zakresie ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego, jak i przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci, poprzez prowadzenie specjalistycznych poradni oraz rozwój ogólnopolskich, bezpłatnych i wyskospecjalistycznych linii pomocowych oraz telefonów zaufania;
- usprawnić działanie **systemu pieczy zastępczej, zgodnie z najlepiej pojętym interesem dzieci** w sytuacji, gdy istnieje konieczność umieszczenia dziecka poza rodziną ze względu na zagrożenie jego życia i zdrowia, w tym rozwijać rodzinne formy pieczy zastępczej i zapewniać im rzetelne wsparcie;
- opracować i wdrożyć kompleksowe **programy dla sprawców** (i potencjalnych sprawców krzywdzenia dzieci), w tym sprawców małoletnich, by zminimalizować ryzyko dalszego krzywdzenia dzieci.

4. Opracowywanie wszystkich działań profilaktycznych, pomocowych i rozwiązań prawnych na podstawie rzetelnych danych empirycznych oraz prowadzenie systematycznej ewaluacji tych rozwiązań.

W tym zakresie warto:

- zapewnić rzetelne gromadzenie statystyk przez wyznaczone służby, według **wspólnej metodologii**, posługującej się **ujednoliconymi pojęciami i definicjami**, w podziale na szczegółowe **informacje wiktymologiczne** dotyczące m.in. wieku i płci dzieci, miejsca zamieszkania, pochodzenia, sytuacji rodzinnej;
- gromadzić statystyki nie tylko dotyczące czynników ryzyka krzywdzenia dzieci, ale także **czynników chroniących przed krzywdzeniem**, by posiadać pełną wiedzę na temat mechanizmów zjawiska i skutecznych form przeciwdziałania jego występowaniu;

1 Takie kompleksowe ośrodki w krajach anglosaskich funkcjonują pod nazwą *Child Advocacy Center*, a w krajach skandynawskich – *Barnahus*.

- zapewnić ogólną **dostępność statystyk** dotyczących zagrożeń bezpieczeństwa i rozwoju dzieci,
- prowadzić **cykliczne badania społeczne** wg tej samej metodologii w celu śledzenia trendów związanych ze zjawiskiem krzywdzenia dzieci i młodzieży niemożliwych do uchwycenia z poziomu statystyk urzędowych;
- uwzględniać w ewaluacji prowadzonych działań profilaktycznych i pomocowych **perspektywę dzieci i młodzieży**;
- poddawać wnikliwej **systemowej analizie każdy przypadek śmierci dziecka** czy poważnego uszczerbku na zdrowiu w wyniku krzywdzenia lub z przyczyn niewyjaśnionych, w celu sprawdzenia skuteczności wdrożonych procedur i rozwiązań i zaproponowania ewentualnych usprawnień².

5. Realizowanie polityki prorodzinnej uwzględniającej najlepiej pojęty interes dzieci.

W tym zakresie konieczne jest, by:

- ustalając rozwiązania polityki wsparcia dla rodzin (w tym wsparcia materialnego, transferów bezpośrednich, polityki mieszkaniowej) oraz usług dla dzieci (z zakresu edukacji, zdrowia, kultury i in.), tworzyć rozwiązania zmierzające do **wyrównywania szans rodzin i dzieci w najtrudniejszej sytuacji** (m.in. rodzin monoparentalnych, rodzin osób niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych, rodzin uchodźczych, rodzin z obszarów wiejskich);
- zapewnić powszechną możliwość dostępu do **wysokiej jakości, różnorodnych form opieki i edukacji dla najmłodszych** dzieci, pozostawiając rodzicom wybór, czy i z jakich form chcą skorzystać;
- ułatwiać rodzicom **godzenie ról zawodowych z rodzinnymi** poprzez m.in. wprowadzenie rozwiązań z zakresu bardziej elastycznego czasu i form pracy, przy jednoczesnym zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa pracy;
- promować **większe zaangażowanie ojców** w opiekę nad dzieckiem od jego narodzin poprzez kreowanie sprzyjającej kultury zaangażowania, edukację skierowaną do ojców, edukację pracodawców, promowanie i rozwijanie urlopów rodzicielskich dla ojców;
- wprowadzić **narodową strategię na rzecz dzieci i młodzieży**, która integrowałaby wszystkie działania na rzecz dzieci, rozproszone obecnie w kilkudziesięciu dokumentach programowych i aktach prawnych, poprawiała ich koordynację i nadawała im wyższy priorytet.

Powyższe rekomendacje z pewnością nie wyczerpują katalogu spraw, którymi należy się zająć, by poprawić bezpieczeństwo i dobrostan dzieci w naszym kraju. Wprowadzenie kompleksowych, przemyślanych i systemowych usprawnień w zakresie lepszej ochrony dzieci przed wszelkimi formami krzywdzenia wymaga czasu i podjęcia szerokiej debaty publicznej, włączającej wszystkich aktorów: dzieci, ich rodziców, profesjonalistów, przedstawicieli władz rządowych i samorządowych, podmiotów prywatnych, organizacji pozarządowych, organizacji religijnych, bez względu na ich przynależność partyjną czy poglądy polityczne. Tylko wspólnie wypracowane rozwiązania, w oparciu o szeroki konsensus, mają szansę poprawić warunki bezpieczeństwa i rozwoju wszystkich dzieci w Polsce.

2 Taka procedura analizowania poważnych przypadków krzywdzenia dzieci w krajach anglosaskich funkcjonuje pod nazwą *serious case review*.